Otázka: Volby a volební systém

Předmět: Společenské vědy, Právo

Přidal(a): Anonym

Volby a volební systém

- forma předání určitých pravomocí na subjekty, které za nás rozhodují
- **= právní akt, kdy právoplatní voliči volí své zástupce do určitých funkcí**
- forma politické participace, pomocí nichž voliči vybírají své politické představitele, kteří je reprezentují • jsou **základním předpokladem demokracie**, avšak konání voleb ještě není důkazem demokratičnosti daného státu, aby se staly základem demokracie, musí splňovat tyto podmínky a principy
- cíle svobodných voleb – politická reprezentace, dosažení shody mezi mocí, pozitivní selekce elit • **volební účast** = podíl lidí z celkového počtu oprávněných volit

Základní znaky voleb

- **svobodné** – volí se svobodně bez nátlaku
    - pluralita stran, volba bez nátlaku, volnost výběru politických stran, stejný prostor pro strany v médiích, občan má právo na informace o straně a jejích kandidátech
- **všeobecné** – volí všichni, kteří mají volební právo
    - aktivní volební právo i pasivní volební právo má každý občan po dovršení nutné věkové hranice, a to bez ohledu na pohlaví, národnost, rasu apod.
    - omezení je co nejmenší: věk, občanství, způsobilost k právním úkonům, trest odnětí svobody (v ČR mohou vězni volit jen v evropských a parlamentních volbách)
    - všeobecné volební právo většinou zaváděno v 19. století
    - první všeobec. volební právo pro muže bylo ve VFR (1789)

    - volební právo pro ženy se prosazuje na přelomu 19. a 20. století, u nás 1920
- **rovné** – hlasy všech voličů mají stejnou váhu
    - každý má jen jeden hlas (hlas bohatého má stejnou váhu jako hlas chudého)
    - dříve nerovné právo (jeden volič mohl mít více volebních hlasů než jiný nebo volby podle volebních kurií v Rakousku-Uhersku)
- **přímé** – voliči hlasují přímo pro politické subjekty/kandidáty
    - volba bez prostředníků, voliči hlasují přímo, pro politický subjekty
- **tajné** – volič hlasuje tajně, bez kontroly nad tím, koho podpořil svým hlasem
    - nesmí být zjištěno, jak kdo hlasoval
    - neexistuje kontrola a volič nemusí zveřejnit volbu, povinnost jít za volební plentu sám (technické opatření, má omezit korupci, ovlivňování)

Funkce voleb

- možnost změny vlády, řešení politických konfliktů
- určují **reprezentaci** (kdo bude vládnout a v jaké síle)
- zjišťují **aktuální rozložení politických sil ve společnosti, vyjadřují mínění voličů**
- **zpětná vazba** pro politiky i občany (volební kampaň aj.)
- **kontrola vlády** (jsou-li občané spokojeni, podpoří opět vládnoucí strany)
- udělení legitimity parlamentu a vládě, tj. oprávnění vydávat a vykonávat zákony

Volební právo

- mají všichni občané (starší 18 let)
- **objektivní právo**– souhrn pravidel
- **subjektivní právo** – oprávnění konkrétního voliče na účast ve volbách, a tím na participaci ve vládě • **aktivní volební právo** – právo volit, od 18 let
- **pasivní volební právo** – právo být volen – do krajského zastupitelstva od 18 ti let do Poslanecké sněmovny, od 21 let, do Senátu od 40 let, prezident od 40 let

Typologie volebních systémů

- volební systém = soubor pravidel, která určují způsob obsazování funkcí na základě voleb
- „způsob volení ve volbách“ = volební procedura určuje pravidla, jak bude volič volit (např. počet hlasů, zda může zaškrtávat v kandidátní listině) určuje pravidla, jak budou rozdělovány mandáty (křesla), metodika přepočtu hlasů na mandáty atd.
- důležitý je počet a velikost volebních obvodů, který může zvýhodnit stranu
- existuje několik typů volebních systémů, všechny mají své klady a zápory, žádný z volebních systémů není ideální
- hodnotí se vlastnosti volebního systému, jaký účinek mají volby, technologie = způsob, jakým jsou volebním hlasům přidělovány mandáty
- rozlišujeme volební systémy – většinové, poměrný (proporční), smíšené

Většinový volební systém

- VB, Francie, Austrálie, Kanada, **v ČR volba do Senátu PČR**
- v rámci volebního obvodu **získává vítěz všechny mandáty** („vítěz bere všechno“)
- v každém volebním obvodě **jen jeden vítězný kandidát, podíl mandátů tak neodpovídá podílu hlasů** (tzn., i když je třeba zisk dvou stran vyrovnaný a strana zvítězí o jeden hlas, tak získává všechny mandáty) • vítězem se stává pouze jeden kandidát, který následně zastupuje své voliče v daném obvodě
- **dáváme hlas určitým osobám, politikům – zvolen pouze kandidát, který získává nejvíce hlasů ve volebním obvodě**

Typy:

- **systém relativní většiny = jednokolový systém s prostou většinou** např. v VB, USA
    - vyhrává ten, kdo získá prostou většinu (kdo získá více hlasů)
- **systém absolutní většiny = dvoukolový systém** např. v ČR – 1. kolo vítězí ten kdo má nad 50 procent, nebo postupují první dva kandidáti do druhého kola, a v něm vyhrává ten, kdo získá více hlasů

• redukuje roztříštěnost (fragmentaci) • politických stran, jednoduchost • pomáhá utvoření dvoustranického modelu (tzv. bipartismus) • napomáhá ke vzniku „Catch all parties“ = umírněný neideologický program • napomáhá k utvoření většinové = • akceschopné a stabilní vlády (vláda tvořená pouze 1 stranou vede k politice reálných slibů, nelze se odvolávat na koaliční • kompromis) • parlament je akceschopnější, protože má většinu, může prosadit své zájmy • Vede ke snížení počtu politických stran, jelikož malé strany nemají šanci se • prosadit, nedochází ke štěpení stran • stabilní, jasně viditelná opozice („stínová vláda“) • volba kvalitních osobností, pevná vazba politika k danému obvodu – dává větší • kontakt mezi voličem a politikem – zda plní volební sliby • umožňuje volbu nezávislých kandidátů, tlumí extremistické strany	• pomáhá k vytvoření bipartismu a radikálně omezuje výběr • deformuje volební výsledky – nemusí odrážet rozhodnutí voličů v malých • demokratických státech, neodpovídá • mínění voličů ve volbách • zvýhodňuje velké strany, vylučuje • minority, diskriminace žen • vysoké procento propadlých hlasů • tlak na voliče – musí hlasovat strategicky, aby nedošlo k propadnutí jeho hlasu)

Vyhrává ten, kdo získá nadpoloviční většinu hlasů – pokud se tak v prvním kole nestane, následuje kolo druhé, do kterého postupují dva nejúspěšnější kandidáti, ve druhém kole již rozhodne prostá většina

Poměrný volební systém

- **systém, který mandáty stranám rozděluje v poměru počtu hlasů získaných od voličů** (PROCENTO HLASŮ = PROCENTO REPREZENTANTŮ)
- **politický subjekt získá určité procento hlasů, ty jsou pak podle dané metodiky přepočteny na počet mandátů**
- **šanci uspět mají i menší politické strany**, proto jej lze považovat za spravedlivější
- V ČR se tímto způsobem **volí zástupci do Poslanecké sněmovny, obecních a krajských zastupitelstvech a Evropského parlamentu**

- dáváme **hlasy listinám** – sestavená volební kandidátka strany, nikoli jednotlivým kandidátům • číslo si politická strany losuje, pořadí kandidátů na listině není náhodné – stanoveno primárkami, volby o pořadí • **voliči mohou změnit pořadí kandidátů** – udělit **preferenční hlasy-** max. 4, do obecního zastupitelstva může člověk dát hlas jedné straně, ale preferenční hlasy dát klidně lidem z jiné strany
- rozpočítávání hlasů – kolik procent strana získá, tolik křesel má v Poslanecké sněmovně, **spodní hranice je 5 % (volební klauzule)** hlasy propadlých stran se dělí těm, které se do sněmovny dostaly a dělí se v poměru procent jejich hlasů
- **vláda vzniklá z těchto voleb relativně odráží rozložení voličů, ale je méně stabilní** – vznik koaličních vlád, žádná strana nemá dostatečnou většinu
- slabina – koalice stran nemusí být většinová (menšinová koalice X většinová vláda)

VÝHODY	NEVÝHODY
• nedeformuje názor občanů ve volbách – vice odpovídá názorové struktuře voličů • nesnadná manipulace s výsledky • zajišťuje zastoupení menšin • méně propadlých hlasů • včas zohlední nové trendy a potřeby • společnosti	• složitost, napomáhá ke fragmentaci stran, podporuje vícestranický systémech • Vede k utváření koaličních vlád, dlouhá povolební vyjednávání • snižuje efektivitu vlád a její odpovědnost (nutnost spolupráce a konsensu) • nevede k politice reálných slibů • Nezáleží na osobní kvalitě kandidáta, ale na stranické příslušnosti

Smíšený volební systém

- **kombinace systému většinového a poměrného**
- část mandátu je obsazována na základě většinového volebního systému, část na základě poměrného volebního systému
- např. v Německu, Japonsku, Litvě, Maďarsku
- **snaha eliminovat nevýhody obou systémů**, ale také není ideální
- poměrně složitý na výpočet, složitější pro voliče (pochopit způsob rozložení moci)
- nedává dopředu stranám jistotu, jak mohou volby dopadnout
- **vítěz je jistější než v poměrovém systému**
- např. v Německu – voliči mají dva hlasy, 1. hlas dávají konkrétní osobě, 2. hlas dávají kandidátce určité politické strany, např. volby do Bundestagu (polovina poslanců je

volena většinově, druhá polovina poměrným systémem), strana musí mít alespoň 5 %, aby se dostala do parlamentu, nebo musí zvítězit minimálně ve třech volebních obvodech

Volby v České republice

- **volby vyhlašuje prezident republiky se souhlasem předsedy vlády, volí občan starší 18 let • vyhlášeny nejpozději 90 dní před jejich konáním**
- **trvají dva dny**, hlasovací lístky obdrží volič nejpozději tři dny před konáním voleb
- přípravu, organizaci, průběh a provedení voleb koordinuje Státní volební komise
- ústředním orgánem státní správy pro volby je Ministerstvo vnitra, sčítání hlasů provádí okrsková volební komise • výsledky zajišťuje **Český statistický úřad**

Parlamentní volby

- ČR rozdělena do volebních obvodů a okrsky
    - volební obvod pro volby do **PS PČR** je vyšších **14** územněsprávních celků (=krajů)
        - volí se poslanci
    - volební obvod pro volby do **Senátu PČR** je **81** územních jednotek (= volebních obvodů)
        - volí se senátoři
    - volební okrsek je část volebního obvodu stanovená pro příjem volebních lístků a sčítání hlasů **Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky**
- zákon o volbách do Parlamentu ČR (247/1995 Sb.)
- **hlasovat smí každý, kdo dosáhl alespoň druhý den voleb věku 18 let, kromě těch, kterým byla omezena osobní svoboda nebo jim byla v tomto směru omezena svéprávnost**
- Pokud volič zažádá obecní nebo zastupitelský úřad o volební průkaz, může volit kdekoliv v ČR i na zastupitelském úřadě v zahraničí
- uzavírací klauzule – **zisk alespoň 5% hlasů z celkového počtu hlasů (**dvojkoalice – 10%, trojkoalice15%) • sčítání hlasů – okrsková volební komise Český statistický úřad

Volby do Senátu Parlamentu České republiky

- zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky, v platném znění
- **každý kandidát na samostatném hlasovacím lístku**
- kandidát je zvolen již v prvním kole, pokud získá nadpoloviční většinu hlasů. Pokud žádný kandidát nadpoloviční většinu nezíská, postupují dva kandidáti s nejvyšším počtem hlasů do druhého kola volby. V druhém kole je pak zvolen ten kandidát, který získá nadpoloviční většinu hlasů

Krajské a komunální volby

- komunální volby jsou volby zástupců do menších a malých celků územní samosprávy, tedy do zastupitelstev obcí, měst či městských obvodů v případě měst velkých
- představují uplatnění principu zastupitelské demokracie na nejnižší územně samosprávní úrovni
- volby do **krajských zastupitelstev** – zastupitelstvo se volí na 4 roky, tajným hlasováním, princi poměrného zastoupení, podmínkami volit je plnoletost a trvalý pobyt v obci
- **komunální volby** – zastupitelstvo se volí na 4 roky, tajné hlasování, princi poměrného zastoupení, podmínkami volit je plnoletost a trvalý pobyt v obci

Prezidentské volby

- v ČR **přímá volba** od roku 2013 (jinde např. v Rakousku, Francii, Portugalsku…) o přímá volba – tajné hlasování, založeno na všeobecném, rovném a přímém volebním právu • volí každý občan starší 18 let, volen občan starší **40 let**
- prezident volen na **pětileté funkční období**, volen max. 2x po sobě
- **kandidátní listina**
    - podává nejméně 20 poslanců/10 senátorů
    - občan starší 18 let, podepsáno nejméně 50 tis. občanů
    - odevzdává se MV nejpozději 66 dní před volbami

- každý kandidát na samostatném **hlasovacím lístku** s číslem a informacemi (jméno, příjmení, věk, pohlaví, zaměstnání, příslušnost k politické straně/hnutí)
- **prezidentem republiky** je zvolen, pokud dosáhne **nadpoloviční většiny**
- pokud nedosáhne potřebnému množství hlasů, za 14 dní od prvního kola je **druhé kolo**, postupují první dva kandidáti s největšími počty hlasů
- prezidentem je poté ten, kdo získal více hlasů
- **přímou volbou volen poprvé Miloš Zeman** (nejdříve 2013, pak 2018)

Volby do Evropského parlamentu

- vstupem do Unie v roce 2004
    - občanství Evropské unie – vzniklo právo volit
- volební systém není jednotný
- do Evropského parlamentu se volí **v ČR poměrným systémem,** v jednotlivých členských státech se ale liší počtem hlasů, které je potřeba získat, aby volené uskupení získalo křeslo. V České republice musí strana získat alespoň **5 %** hlasů.